

“ลัทธิเสรีนิยมใหม่”

กับการขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)¹

บทนำ

นับตั้งแต่ระบบเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศได้เข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็น และเคลื่อนเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่มีการขยายตัวของการค้าและการลงทุน รวมทั้งการเชื่อมโยงระหว่างประเทศจากการปฏิวัติทางเทคโนโลยีสารสนเทศ บรรยากาศเช่นนี้สร้างแรงกดดันให้ประเทศต่างๆ ปรับตัวเพื่อสร้างและลดความได้เปรียบเสียเปรียบเชิงการแข่งขัน (comparative advantage) จนนำไปสู่การขยายตัวของกระบวนการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างรวดเร็ว²

ในปัจจุบัน อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asia Nations: ASEAN) ได้ตั้งเป้าหมายที่จะเร่งรัดการบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและขยายไปในเชิงลึก โดยคาดหวังว่าจะช่วยเพิ่มระดับของการดึงดูดความสนใจจากนักลงทุนต่างประเทศให้กับอาเซียนในฐานะที่เป็นฐานการผลิตระดับโลก และยังก่อให้เกิดการรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่อาเซียนกำหนดให้มีการบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีเป้าหมายการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ค.ศ.2015 เป็นรูปแบบที่อยู่ในระดับที่ผ่านขั้นตอนของเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) ที่มีการยกเลิกภาษีศุลกากรและข้อจำกัดของปริมาณสินค้าระหว่างรัฐสมาชิก และสหภาพศุลกากร (Customs Union) มีข้อกำหนดให้รัฐสมาชิกเรียกเก็บภาษีศุลกากร

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตของผู้เขียนเรื่อง “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: มุมมองทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ” คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ประภัสสร เทพชาตรี ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำชี้แนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นที่มาของบทความนี้ด้วย

² สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2544). การเมืองการปกครองไทยหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น 1989, น. 5.

ทางการค้ากับรัฐอื่นที่อยู่นอกกลุ่มความร่วมมือในอัตราที่เท่ากัน และกำลังยกระดับไปสู่ขั้นตอนของตลาดร่วม (Common Market) ที่มีการยกเลิกข้อจำกัดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายปัจจัยทางการผลิต แรงงาน และทุน

อย่างไรก็ตาม การบูรณาการทางเศรษฐกิจในอาเซียนมิได้ผ่านไปสู่ขั้นตอนที่เข้มงวดแบบสหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) ที่สร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของนโยบายทางด้านอุตสาหกรรม นโยบายระดับภูมิภาค นโยบายด้านการคมนาคม นโยบายการคลัง นโยบายการเงิน และนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเป็นสหภาพการเงิน เช่นเดียวกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งต่อมาได้บูรณาการไปสู่ขั้นสูงสุดคือการสร้างสหภาพยุโรปให้เป็น “องค์กรเหนือชาติ” (supra-national authority) เพราะอาเซียนยังคงรูปแบบการบริหารจัดการแบบองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental organization) ที่แต่ละประเทศยังคงอำนาจอธิปไตยในการบริหารจัดการประเทศ และออกนโยบายและกฎหมายภายในของตน³

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอว่าการบูรณาการทางเศรษฐกิจไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) อยู่ภายใต้หลักการของลัทธิเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ที่มีบทบาท

อย่างมากต่อการทำให้ปัจจัยทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีอิทธิพลเหนือปัจจัยทางการเมือง อย่างไรก็ตาม แนวคิดเช่นนี้อาจไม่สอดคล้องกับมุมมองของนักสังคมนิยม (realist) ที่เชื่อว่าปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศยังมีบทบาทสูงสุดในการกำหนดความสัมพันธ์ของประเทศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากยังมีความเชื่อว่าอาเซียนมีระดับความเป็นสถาบันที่ต่ำ (minimal institution) ซึ่งไม่ทำให้มีบทบาทที่เข้มแข็งมากไปกว่าการเป็นสถาบันที่มุ่งสะท้อนเจตนาารมณ์ด้านผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศสมาชิก⁴ ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอให้เห็นด้วยว่าลัทธิเสรีนิยมใหม่ได้ตอบสนองต่อคุณลักษณะของอาเซียนดังที่กล่าวนี้ อย่างไรก็ตาม

ลัทธิเสรีนิยมใหม่ในบริบทของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

“ลัทธิเสรีนิยมใหม่” อยู่บนฐานคิดของลัทธิเสรีนิยม (liberalism) ที่มีความเชื่อว่าระบบตลาดเสรี (free market) จะทำให้เสรีภาพของปัจเจกบุคคลขยายออกไป ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมสวัสดิภาพของ

³ ระดับการบูรณาการทางเศรษฐกิจ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) 2) สหภาพศุลกากร (Customs Union: CU) 3) ตลาดร่วม (Common Market: CM) 4) สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) และ 5) ขั้นตอนที่สุดท้ายที่ Balassa เสนอว่าเป็นการบูรณาการทางด้านเศรษฐกิจอย่างเบ็ดเสร็จ (Total Economic Integration) ที่แสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของนโยบายทางด้านการเงิน การคลัง สังคม และนโยบายแก้ปัญหาค่าความตกต่ำทางเศรษฐกิจ โดยมีการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจเหนือชาติ ที่มีอำนาจตัดสินใจ และมีผลผูกมัดให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม Cohn ได้ปรับปรุงเพื่อเสนอกรอบการวิเคราะห์พัฒนาการบูรณาการทางเศรษฐกิจในขั้นตอนที่สุดท้ายของ Balassa ว่าควรจะเป็นขั้นตอนของการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวทางการเมืองเรียกว่า สหภาพการเมือง (Political Union) ที่มีการดำเนินนโยบายบางด้านร่วมกัน เช่น นโยบายต่างประเทศและนโยบายการป้องกันประเทศ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในระบบการเมืองแบบสหพันธรัฐ (federal political system) มากกว่าที่จะเป็นเพียงความร่วมมือระหว่างรัฐเอกราช (sovereign states) เท่านั้น โปรดดู Balassa, Bella. (1961). *The Theory of Economic Integration* และ Cohn, Theodore H. (2012). *Chapter 8: Regionalism and the Global Trade Regime*. pp. 209-248.

⁴ Tay, Simon S. C. (2004). *Institutions and Processes: Dilemmas and Possibilities*, p.247.

ปัจเจกบุคคลภายใต้กรอบทางสถาบัน รัฐควรรับรองและค้ำประกันสิทธิในกรรมสิทธิ์เอกชน รวมทั้งต้องเอื้ออำนวยให้ระบบตลาดและการค้าเป็นไปอย่างเสรี ทั้งยังเห็นว่าเศรษฐกิจมีอิทธิพลเหนือการเมือง และเชื่อมั่นว่าการแยกเศรษฐกิจออกจากการเมืองจะทำให้กลไกตลาดสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทั่งสามารถแก้ปัญหาของระบบทุนนิยมได้ในที่สุด⁵ ดังที่ Adam Smith บิดาแห่งเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอธิบายว่า รัฐควรแทรกแซงตลาดให้น้อยที่สุด และปล่อยให้ตลาดขยายตัวออกไปตามกฎธรรมชาติ (natural law) และให้กลไกตลาดตอบสนองผลประโยชน์ร่วมที่มีความสอดคล้องกัน (harmony of interest) ซึ่งปัจเจกบุคคลจะได้รับผลประโยชน์ตามความต้องการของตนได้อย่างเต็มที่จนเป็นที่พึงพอใจ⁶

หากพิจารณาจากบริบททางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy: IPE)⁸ จะพบว่า มีแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ที่สามารถระบุอย่างเจาะจงลงไปว่าลัทธิเสรีนิยมใหม่แนวสถาบัน (neoliberal institutionalism) ได้ให้ความสำคัญกับสถาบันระหว่างประเทศมากขึ้น

โดยการนำเสนอให้เห็นบทบาทของสถาบันระหว่างประเทศ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และโลกหลังยุคสงครามเย็น ที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันมากขึ้นกว่าระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบเดิม และมีการสถาปนาสถาบันระหว่างประเทศใหม่ๆ ที่ส่งเสริมความตกลงทางเศรษฐกิจ รวมทั้งนำไปสู่จากการก่อตั้งเขตการค้าเสรีและการบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ มากขึ้น⁹

ในบริบทเช่นนี้ ลัทธิเสรีนิยมใหม่แนวสถาบันเชื่อมั่นว่าประเทศต่างๆ สามารถมีผลประโยชน์ร่วมกันได้โดยไม่มีใครสูญเสีย (non-zero-sum game) ดังที่ปัจเจกบุคคลจะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากตลาดเสรีและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม⁷ สถาบันระหว่างประเทศจึงมีบทบาทในการจัดการกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์ และแก้ปัญหาช่องว่างและความล้มเหลวในการดำเนินการของตลาด (ในแง่ที่กลไกตลาดไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ) โดยที่ยังเปิดช่องทางให้รัฐต่างๆ ได้แสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติในแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้นยิ่งกว่าเดิม รวมทั้ง

⁵ Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*; Charles W. Kegley Jr. and Shannon L. Blanton. (2012). *World Politics: Trend and Transformation*, p. 366; Karan A. Mingst. (2008). *Essentials of International Relations*, p. 249, 251; Woods, Ngaire. (2008). *International Political Economy in an Age of Globalization*, p. 249.

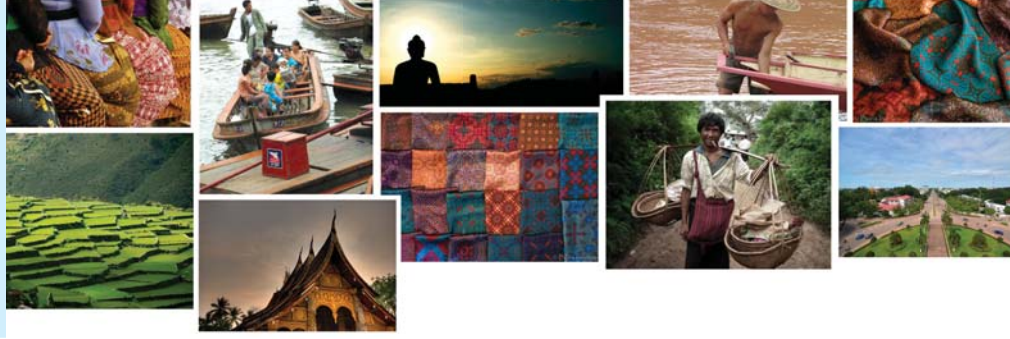
⁶ ประภัศร์ เทพชาติรี. (2552). *ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ: สำนักสังคมนิยม*, น.182; Jackson, Robert and Sorensen, Georg. (2003). *International Political Economy (IPE): Classical Theories*, p. 181.

⁷ แนวคิดว่าด้วยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy: IPE) ประกอบด้วยแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างสาระสำคัญสามด้าน คือ “ระหว่างประเทศ” (I) อันหมายถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทั้งในด้านความร่วมมือและความขัดแย้งในกลุ่มรัฐชาติด้วยกันเอง และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงอื่นๆ ที่มีบทบาทอยู่ในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ “การเมือง” (P) อันหมายถึงรัฐในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมืองสมัยใหม่และการใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมือง ตลอดจนกระบวนการของการกำหนดนโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐอีกด้วย ส่วน “เศรษฐกิจ” (E) หมายถึงระบบตลาดและประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและจัดการทรัพยากรที่จำกัดว่าจะถูกจัดสรรให้เกิดรายได้ ความมั่งคั่ง และการกระจายผลประโยชน์ที่จะพึงมีพึงได้จากระบบดังกล่าว โปรดดู ไคริน เทืองเกษม. (2548), น. 131; Jackson and Sorensen, *Ibid*, p. 178.

⁸ DeRosa, Dean A. (1995). *Regional Trading Arrangements among Developing Countries: the ASEAN Example*, pp. 1-2.

⁹ Robert Jackson and Georg Sorensen, *Ibid*, p. 182.

ยังสนับสนุนให้มีการเจรจาหารหว่างรัฐ ทำให้เกิดการประนีประนอมโดยแต่ละฝ่าย ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานต่างๆ ที่ได้ตกลงร่วมกัน¹⁰

แนวคิดนี้เชื่อมั่นว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะระหว่างประเทศ จะมีความ สอดคล้องกับผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐ หากส่งเสริมการไหลเวียนอย่างเสรี ของการค้า จะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศต่างๆ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มากขึ้น ซึ่งในที่สุดจะจูงใจให้ทุกประเทศเข้าร่วมในระบบนี้ เมื่อมีการพัฒนาทาง เศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น และประเทศต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดการค้าและการแข่งขันเสรี รวมถึงการส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทางและเส้นทางรถไฟเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการผลิตและการขนส่งสินค้า ปัจเจกบุคคลก็ได้รับผลประโยชน์ จากการนำทรัพยากรที่จำกัดมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹

การที่ประเทศต่างๆ เข้าร่วมในระบบการค้าเสรีระหว่างประเทศย่อมจะทำให้ เกิดความมั่งคั่งอย่างสูงสุดไปทั่วโลก เนื่องจากแต่ละประเทศจะมีการผลิตตามความ ชำนาญเฉพาะ (specialization) จากหลักการแบ่งงานกันตามธรรมชาติ (natural division of labor) ตามแนวคิดความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ดังข้อเสนอของ David Ricardo ที่ว่า รัฐที่เข้าร่วมในการค้าระหว่าง ประเทศควรจะสามารถทางการผลิตสินค้าเฉพาะอย่าง เนื่องจากเงื่อนไขทาง ทรัพยากร ปริมาณเงินทุน ลักษณะของแรงงาน และมูลค่าที่ดินแตกต่างกัน ทำให้ แต่ละรัฐควรจะมีผลิตและส่งออกสินค้าที่ตนสามารถผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐอื่น และนำเข้าสินค้าที่รัฐอื่นสามารถผลิตได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากกว่า¹² นอกจากนี้ การค้าและการเคลื่อนที่อย่างเสรีของเงินทุน จะทำให้มั่นใจได้ว่าการลงทุนจะเคลื่อนไปยังที่ซึ่งให้ผลกำไรสูงสุดต่อการลงทุน การค้าเสรีจะเปิดโอกาสให้เศรษฐกิจสิ้นไหลและสร้างกลไกราคาที่เป็นเสมือนกับมือ ที่มองไม่เห็น (invisible hand) จึงมีการกระจายสินค้าและบริการที่ได้ประสิทธิภาพ และมีความยุติธรรมไปทั้งระบบเศรษฐกิจโลก โดยอยู่ภายใต้กฎระเบียบของรัฐและ สถาบันต่างๆ ที่น้อยที่สุดเพื่อให้ตลาดทำงานอย่างอิสระมากที่สุด¹³

¹⁰ Woods, *ibid*, p. 251.

¹¹ Cohn, *ibid*, p. 83; Mingst, *ibid*, p. 249.

¹² Cohn, *ibid*, pp. 83-84; Jackson and Sorensen, *ibid*, p. 182; Mingst, *ibid*, p. 251.

¹³ Woods, *ibid*, p. 249.

แนววิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของลัทธิเสรีนิยมใหม่

ประเด็นการวิเคราะห์	ลัทธิเสรีนิยมใหม่
1. ธรรมชาติของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ	ทุกคนมีผลประโยชน์สอดคล้องกัน และจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
2. ตัวแสดง	สถาบันระหว่างประเทศ องค์กรธุรกิจ และเอกชน
3. ผลประโยชน์	ตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกันของเอกชน
4. วัตถุประสงค์	สร้างความมั่งคั่งสูงสุดให้แก่เอกชน
5. ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ	เศรษฐกิจอยู่เหนือการเมือง และส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รัฐควรปล่อยให้กลไกตลาดทำงานให้มีประสิทธิภาพโดยเข้ามาแทรกแซงให้น้อยที่สุด
6. ความต้องการพื้นฐานของหน่วยการเมือง	รัฐมีหน้าที่หลักในการรักษาระเบียบและกฎหมาย (order and law) แต่ไม่ควรมีบทบาททางเศรษฐกิจ
7. เกม	เศรษฐกิจระหว่างประเทศเปรียบเสมือนตลาดภายในประเทศที่ทุกคนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (non-zero sum game)
8. เงื่อนไขของความร่วมมือ	เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยรัฐต่างๆ คิดคำนวณอย่างมีเหตุผลแล้ว
9. การตอบสนองต่อโลกาภิวัตน์	การสร้างสถาบันระหว่างประเทศที่มาจากความร่วมมือ และประสานงานกันระหว่างรัฐจะเป็นกลไกเพื่อก้าวไปสู่เศรษฐกิจที่เสรีมากยิ่งขึ้น
10. ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ขยายความร่วมมือออกไปให้มากที่สุด

ที่มา: ปรับปรุงจาก ประภัสสร เทพชาตรี. (2552). ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ: สำนักสันนิยมน. รัฐศาสตร์สาร, 30 (1), น. 180-202; Woods, Ngaire. (2008). *International Political Economy in an Age of Globalization*. in *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Eds. John Baylis, Steve Smith, and Patricia Owens. Oxford: Oxford University Press. p. 257.

บทบาทของลัทธิเสรีนิยมใหม่ต่ออาเซียน

ในช่วงตั้งแต่มีการก่อตั้งอาเซียนในปี ค.ศ.1967 ถึง ค.ศ.1975 กลไกความร่วมมือของอาเซียนถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอาเซียนในช่วงแรก ที่มุ่งแสวงหาความร่วมมือทางการเมืองมากกว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นองค์กรสูงสุดของอาเซียน มีอำนาจในการกำหนดนโยบายหรือวางแนวทางการปฏิบัติระหว่างประเทศสมาชิก โดยรัฐมนตรีเศรษฐกิจแทบจะไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจน้อยมาก¹⁴

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโครงสร้างภายในองค์กรของอาเซียน เป็นผลจากปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียนที่เกิดจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ใน ค.ศ.1976 ทำให้มีการแบ่งงานด้านการเมืองและเศรษฐกิจออกจากกัน โดยในทางการเมืองจะมีการประชุมระดับหัวหน้ารัฐบาลของประเทศสมาชิกเรียกว่า “การประชุมสุดยอด” ถือเป็นองค์กรสูงสุดของอาเซียน และได้จัดตั้งกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เรียกว่า “รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน”¹⁵ (ASEAN Economic Minister: AEM) ที่แสดงว่าอาเซียนตระหนักถึงการผลักดันให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบอาเซียน¹⁶

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของอาเซียนที่สำคัญเกิดขึ้นในปี ค.ศ.1977 อาเซียนได้จัดตั้งการให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกัน (Preferential Trading Agreements: PTA) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และใช้การลดภาษีแบบสัดส่วน (Margin of Preference: MOP) หรืออัตราภาษีที่เท่ากัน (preferential tariff rate)¹⁷ อย่างไรก็ตาม การให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกันมีลักษณะของการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าต่อสินค้า (a product-by-product approach) เพื่อนำไปสู่การบูรณาการ ซึ่งสินค้าเกือบจะทุกรายการที่มีความสำคัญต่อการกระตุ้นการค้าได้รับการยกเว้น และแม้จะมีความพยายามที่จะทำให้การให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกันดีขึ้นแต่ก็ไม่เพียงพอที่จะเพิ่มการค้าภายในภูมิภาคได้

ในทศวรรษ 1990 เมื่อโลกเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็น ประกอบกับการได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ลัทธิเสรีนิยมใหม่กลายเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ดังเห็นได้จากการผลักดันให้ประเทศต่างๆ เปิดเสรีการค้าภายใต้ข้อกำหนดของสถาบันระหว่างประเทศที่สำคัญคือ องค์กรการค้าโลก (WTO) ที่มีวิวัฒนาการมาจาก ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT)

¹⁴ Castro, Amado A. (1981). *Economic Cooperation and the Development of an ASEAN Culture*, p. 229.

¹⁵ กองบรรณาธิการประชาชาติธุรกิจ. (2535). *อาฟต้าคึกกราชใหม่ “อาเซียน”: เบื้องหลังที่มาของเขตการค้าเสรีพร้อมลายแทงทิศทางการแข่งขันสินค้าอุตสาหกรรม*, น. 33.

¹⁶ ASEAN Secretariat. (1978). *10 Years ASEAN*, p. 39-43; Castro, *ibid*, p. 230.

¹⁷ Nattapong Thongpakde. (2001). *ASEAN Free Trade Area: Progress and Challenges*, p. 49.

ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนตระหนักว่าควรจะให้อาเซียนมีบทบาทในเวทีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น เพื่อให้สามารถมีจุดยืนร่วมกันในประเด็นทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ และเริ่มเห็นว่าหากประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถรวมตัวกันเป็นตลาดเดียวได้ ก็จะทำให้อาเซียนมีความเข้มแข็งในทางเศรษฐกิจและเพิ่มอำนาจการเจรจาต่อรองได้มากขึ้น

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ค.ศ.1992 ณ สิงคโปร์ ได้มีการปรับกลไกความร่วมมือของอาเซียนอีกครั้ง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น และปรับบทบาทของอาเซียนจากเดิมที่เน้นส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน (ภาคเกษตรและโครงสร้างพื้นฐาน) ให้มีบทบาทครอบคลุมภาคเศรษฐกิจในทุกด้านทั้งภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ รวมทั้งมีการมอบหมายให้การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจ (Senior Economic Officials Meeting: SEOM) เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในกรอบความตกลงทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใหม่¹⁸

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่อาเซียนเห็นชอบให้จัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และมีการลงนามในความตกลงแม่บทว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน และความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากัน (CEPT) รวมทั้งประกาศ “ปฏิญญาสิงคโปร์ ค.ศ.1992” (Singapore Declaration of 1992) ที่กำหนดทิศทางของความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน โดยได้กำหนดเป้าหมายว่าให้มีการลดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมดและสินค้าเกษตรแปรรูปที่ค้าขายระหว่างกันให้อยู่ในระดับร้อยละ 0-5 ภายใน 15 ปี นับจากวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1993

¹⁸ ชัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย. (2546). บทบาทของอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็น: วิเคราะห์กรณีการปรับกลไกความร่วมมืออาเซียน ศึกษากรณีการก่อตั้ง ARF และ AFTA, น. 64-65, 266.

รวมถึงการดำเนินการเพื่อขจัดข้อจำกัดทางการค้าเชิงปริมาณทั้งหมด (quantitative restriction) และมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers: NTBs)¹⁹

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 15-16 ธันวาคม ค.ศ.1998 ที่ฮานอย ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศสมาชิกอาเซียนกำลังได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินในภูมิภาคการเร่งรัดความร่วมมือด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบ AFTA ให้เร็วขึ้นภายในปี ค.ศ. 2003 ทั้งนี้ ผู้นำอาเซียนได้เสนอเอกสารสำคัญ 3 ฉบับ คือ *ปฏิญญาฮานอย* (Ha Noi Declaration) *แผนปฏิบัติการฮานอย* (Hanoi Plan of Action) และ *แถลงการณ์มาตรการเข้มข้น* (Bold Measures Statement) ซึ่งให้ความสำคัญกับมาตรการที่จะยกระดับความร่วมมือภายในภูมิภาคและการเปิดเสรีทางการค้าและการสร้างระบบการเงินให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการใช้กลไกของอาเซียนในการรับมือกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในภูมิภาค การที่อาเซียนตระหนักถึงความสำคัญของการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคเพื่อที่จะทำให้อาเซียนสามารถแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถแสวงหาจุดยืนที่มั่นคงในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศได้²⁰

ซึ่งก่อนหน้านี้ การประชุมสุดยอดอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1997 เคยมีการเสนอ “วิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ.2020” ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมทั้งด้านการเมืองและความมั่นคง

ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจนั้น ได้กำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเป็นหุ้นส่วนร่วมกันในการพัฒนาอย่างมีพลวัต เพื่อสร้างการบูรณาการทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ามากขึ้น และใช้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นแนวทางสำคัญที่จะยกระดับความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกันและยั่งยืน และพัฒนาความสามารถในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค²¹

การดำเนินงานเพื่อจัดตั้ง AEC

ในการประชุมสุดยอดที่เกาะบาหลี เมื่อปี ค.ศ. 2003 ผู้นำอาเซียนเห็นชอบที่จะจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี ค.ศ.2020 โดยประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นหนึ่งในสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)²² ส่วนอีกสองเสาหลักคือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) พิจารณาจากหลักการเบื้องต้นของการจัดตั้ง AEC ที่บรรจุไว้ในแถลงการณ์บาหลีฉบับที่ 2 (Bali Concord II) จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งนี้ จะพบว่า แนวทางบูรณาการทางเศรษฐกิจของลัทธิเสรีนิยมใหม่แนวสถาบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดตั้ง AEC ดังสาระสำคัญที่ว่า

¹⁹ Naya, Seiji F. and Plummer, Michael G. November (1997). *Economic Co-operation After 30 Years of ASEAN*, pp. 117-125.

²⁰ Wunderlich, Jens-Uwe. (2007). *Regionalism, Globalisation and International Order: Europe and Southeast Asia*, p. 127.

²¹ โปรดดูรายละเอียดใน ASEAN Secretariat. (n.a). *ASEAN Vision 2020*. Retrieved January 17, 2013, from <<http://www.asean.org/news/item/asean-vision-2020>>.

²² Hew, Denis and Soesastro, Hadi. (December 2003). *Realizing the ASEAN Economic Community by 2020: ISEAS and ASEAN-ISIS Approaches*, p. 292.

1) AEC คือ การบูรณาการทางเศรษฐกิจที่จะทำให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุนอย่างเสรี และมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น รวมทั้งการสร้างภูมิภาคทางเศรษฐกิจของอาเซียนให้มีความสามารถในการแข่งขันสูง โดยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน การลดความยากจน และความแตกต่างทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

2) AEC มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศสมาชิกอาเซียน

3) AEC คือ การบูรณาการให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน

4) AEC เป็นการบูรณาการที่เน้นความร่วมมือด้านเทคนิคและการพัฒนาที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เกิดจากระดับการพัฒนาภายในภูมิภาค

5) การบูรณาการไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอย่างสมบูรณ์ได้ อาเซียนต้องดำเนินการเปิดเสรีและใช้มาตรการด้านความร่วมมือในด้านต่างๆ และการสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชน

จุดเปลี่ยนสำคัญของการจัดตั้ง AEC ที่มีการริเริ่มอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ครั้งการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 8 (ค.ศ.2002) ได้เกิดขึ้นในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 11 ในเดือนธันวาคม ค.ศ.2005 ณ กัวลาลัมเปอร์ โดยผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบให้พิจารณาความเป็นไปได้ของการเร่งรัดการจัดตั้ง AEC ให้เร็วขึ้นกว่าเดิมอีก 5 ปี คือ ภายในปี ค.ศ.2015 จากเดิมที่กำหนดไว้ใน ค.ศ.2020 เนื่องด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ 1) อาเซียนต้องตอบสนองต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนและอินเดียในฐานะที่เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใหม่ (new economic powers) และ 2) อาเซียนจำเป็นต้องสร้างภูมิภาคนี้ให้มีเศรษฐกิจที่สามารถปรับตัวได้ดีและยั่งยืน ทั้งนี้ รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (AEM) และเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจ ได้รับมอบหมายให้เป็นฝ่ายพิจารณาหารือในรายละเอียด

การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (AEM) ครั้งที่ 38 ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.2006 ณ กัวลาลัมเปอร์ ที่ประชุมได้รับทราบผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจของอาเซียนที่มีความคืบหน้าเป็นอย่างมาก ทั้งด้านเขตการค้าเสรีอาเซียน การค้าบริการ และการลงทุน จึงเห็นว่าเป็นไปได้ที่จะเร่งรัดเป้าหมายดังกล่าว รวมทั้งในการจัดทำ FTA กับประเทศคู่เจรจาที่มีแนวโน้มที่จะเร่งรัดการเปิดเสรีด้านต่างๆ ได้เร็วขึ้น อาเซียนจึงมีความพร้อมในการผลักดันการบูรณาการทางเศรษฐกิจให้เร็วขึ้น AEM ได้เห็นชอบที่จะจัดทำแผนงานเชิงบูรณาการที่มีความเป็นหนึ่งเดียวเพื่อเร่งรัดการจัดตั้ง AEC โดยระบุคุณลักษณะและองค์ประกอบสำคัญของ AEC ที่จะจัดตั้งขึ้นภายใน ค.ศ.2015 ซึ่งสอดคล้องกับแถลงการณ์บาห์ลี ฉบับที่ 2 โดยระบุเป้าหมายและกรอบระยะเวลาในการดำเนินมาตรการต่างๆ พร้อมทั้งความยืดหยุ่นที่จะตกลงกันล่วงหน้าเพื่อสร้างผลประโยชน์ที่ส่งตัวสำหรับประเทศสมาชิกทั้งหมด²³

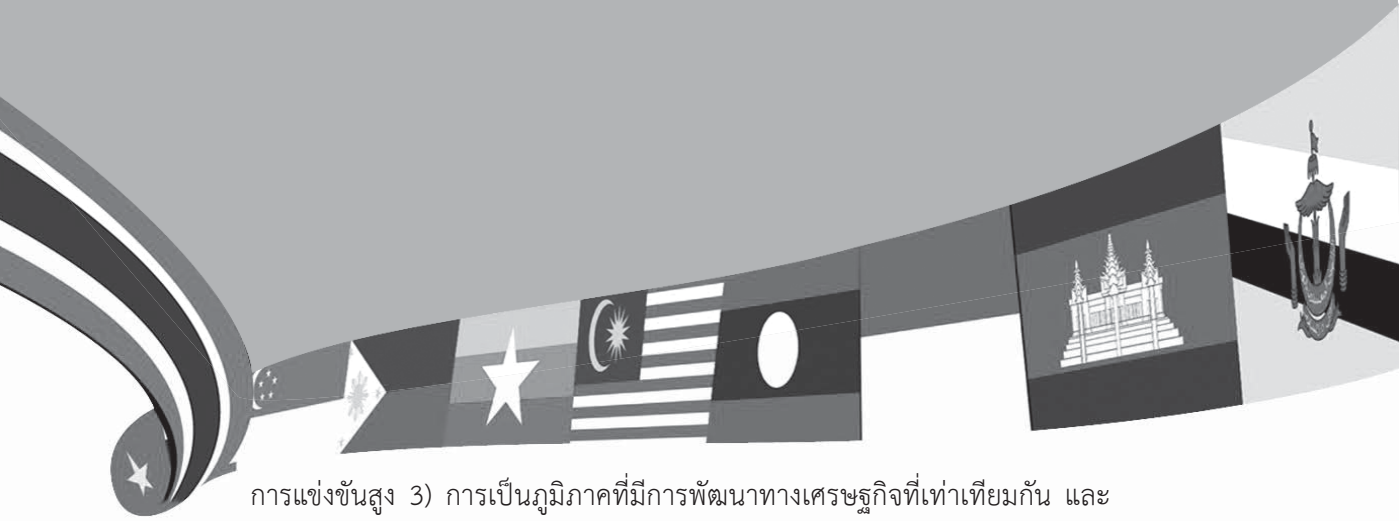
นอกจากนั้น การประชุม AEM ครั้งที่ 38 ได้เห็นชอบที่จะจัดทำแผนงานเพื่อการจัดตั้ง AEC และในปีถัดมามีความคืบหน้าอย่างเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการเร่งรัดการจัดตั้ง AEC อยู่เป็นระยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.2007 ณ เซบู ฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน “ปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายใน ค.ศ.2015” (Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment

of an ASEAN Community by 2015) และในด้านการเร่งรัดการจัดตั้ง AEC ภายในปี 2015 นั้น ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบที่จะเปลี่ยนแปลงอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน แรงงานฝีมืออย่างเสรีและเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น²⁴

ความคืบหน้าอย่างมากของการเร่งรัดการจัดตั้ง AEC อยู่ในช่วงการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.2007 ณ สิงคโปร์ โดยผู้นำอาเซียนมีการลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (Declaration on the ASEAN Economic Community Blueprint) หรือ “AEC Blueprint” ในฐานะแผนแม่บทที่ยืนยันถึงความตกลงที่จะเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายใน ค.ศ.2015 โดยระบุคุณลักษณะและองค์ประกอบสำคัญของ AEC สอดคล้องกับสาระสำคัญของแถลงการณ์บาห์ลี ฉบับที่ 2 และยังมีตารางเวลาดำเนินงาน (strategic schedule) ที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินมาตรการต่างๆ เป็นเอกสารผนวกแนบท้าย กล่าวในทางหลักการ AEC Blueprint ถือเป็นปฏิญญาที่ผูกมัด (binding declaration) ที่มีข้อกำหนดให้ “แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนควรจะปฏิบัติตามและดำเนินการให้ AEC ประสบผลสำเร็จใน ค.ศ.2015” ซึ่ง AEC มีเป้าหมายหรือคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการของ AEC ที่ได้กำหนดไว้ใน AEC Blueprint คือ 1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน 2) การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถใน

²³ สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, (2550). *พิมพ์เขียวเพื่อการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)*, น. 1; ยุทธศักดิ์ คณาสวัสดิ์. (มีนาคม 2555). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โอกาสและความท้าทาย*, น. 7; ASEAN Secretariat. (January 2008). *ASEAN Economic Community Blueprint*, p. 5; Kurniati, Yati and Budiman, Aida S. (2011). *Embracing ASEAN Economic Integration 2015: A Quest for an ASEAN Business Cycle from Indonesia's Point of View*, p. 316.

²⁴ โปรดดูรายละเอียดใน ASEAN. (n.a). *Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015*.

การแข่งขันสูง 3) การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และ 4) การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์

การจัดตั้ง AEC กับการขยายตัวของตลาดเสรีในภูมิภาค

ในขณะที่อาเซียนมีเริ่มแผนจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนขึ้น ใน ค.ศ.2003 มีจำนวนประชากรรวมทั้งภูมิภาคประมาณ 537 ล้านคน และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) รวมกัน 685,889 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และใน ค.ศ.2011 จำนวนประชากรของอาเซียนเพิ่มขึ้นเป็น 604.8 ล้านคน มี GDP รวมกันได้ 2,178 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่งผลให้อาเซียนที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียวมีการขยายตลาดที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นสำหรับการค้าและการลงทุน ตลอดจนการมีผู้บริโภคที่ร่ำรวยและมีอำนาจการซื้อเพิ่มมากขึ้น โดยสิ่งนี้จะเป็แรงดึงดูดภาคธุรกิจทั้งภายในและภายนอกอาเซียนให้สนใจที่จะลงทุนและดำเนินธุรกิจใภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้น

ปัจจัยดังกล่าวช่วยสร้างภูมิภาคคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอาเซียน เห็นได้จากเมื่อเผชิญกับภาวะที่การเติบโตของเศรษฐกิจโลกถดถอยในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 2000 เนื่องจากสหรัฐอเมริกาประสบกับวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ และวิกฤตเศรษฐกิจได้ขยายไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพยุโรป แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ยังคงมีอัตราการเติบโตของ GDP ประจำปีที่สูงกว่าอัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยของโลก ใน ค.ศ.2011

ในขณะที่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกมีความแตกต่างกัน ภูมิภาคอาเซียนในภาพรวมมีอัตราการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 4.7 ใน ค.ศ.2011 ซึ่งสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของโลกที่มีเพียงร้อยละ 3.8 เท่านั้น การเติบโตที่แข็งแกร่งของอาเซียน ใน ค.ศ.2010 และ ค.ศ.2011 ได้บอกเป็นนัยถึงการขยายตัวของตลาด (expanding market) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่น่าดึงดูดสถานที่ตั้งทางอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ และขนาดของตลาดที่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของภูมิภาคนี้มีมูลค่าอยู่ที่ 2.2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ใน ค.ศ.2011 ซึ่งมากกว่าขนาดตลาดใน ค.ศ.2004 ถึง 2.5 เท่า²⁵

²⁵ ASEAN Secretariat. (2013). ASEAN Investment Report 2012: The Changing FDI Landscape, p. 8.

การเติบโตทางเศรษฐกิจในอาเซียนและขนาดตลาดในช่วงระหว่าง ค.ศ.2004-2011

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
โลก (ร้อยละ)	4.9	4.6	5.3	5.4	2.8	-0.6	5.1	3.8
อัตราการเจริญเติบโต ของอาเซียน (ร้อยละ)	6.5	5.9	6.2	6.8	4.7	1.7	7.8	4.7
บรูไน	0.5	0.4	4.4	0.2	-1.4	-1.8	2.6	2.2
กัมพูชา	10.0	13.6	10.8	10.2	6.7	0.1	6.0	6.4
อินโดนีเซีย	5.0	5.7	5.5	6.3	6.0	4.5	6.3	6.5
ลาว	6.9	7.3	8.3	6.0	7.8	7.5	8.1	8.0
มาเลเซีย	7.2	5.3	5.8	6.6	4.8	-1.6	7.2	5.1
พม่า	13.8	13.6	13.6	13.1	12.0	10.3	10.6	10.4
ฟิลิปปินส์	6.4	4.9	5.3	7.4	4.2	1.1	7.6	3.9
สิงคโปร์	9.2	7.4	8.6	8.5	1.8	-0.8	14.9	4.9
ไทย	6.3	4.7	5.1	5.0	2.5	-2.3	7.8	0.1
เวียดนาม	7.8	8.4	8.2	8.5	6.3	5.2	6.8	6.0
ขนาดตลาดของอาเซียน (พันล้านเหรียญสหรัฐฯ)	812.8	905.9	1,087.7	1,303.9	1,522.9	1,511.8	1,882.7	2,178.2
ประชากรของอาเซียน (ล้านคน)	550.3	558.9	567.2	575.3	582.4	589.6	597.2	604.8

ที่มา: ASEAN Secretariat. (2013). *ASEAN Investment Report 2012: The Changing FDI Landscape*. Jakarta: ASEAN Secretariat. p. 9.

ในช่วงของการดำเนินการไปสู่ AEC อาเซียนได้ผลักดันแผนดำเนินการด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าของอาเซียน (Trade Facilitation Work Programme) ใน ค.ศ.2008 และเห็นชอบกับการใช้ตัวชี้วัดการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation Indicators) ใน ค.ศ.2009 ซึ่งระบุให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ (บรูไน, อินโดนีเซีย, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, สิงคโปร์, และไทย) ดำเนินการยกเลิกภาษีศุลกากรขาเข้าสำหรับสินค้าทุกรายการ ยกเว้น สินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวสูงภายใน ค.ศ.2010 แต่ให้ประเทศสมาชิกใหม่ CLMV (กัมพูชา, ลาว, เมียนมาร์, และเวียดนาม) สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ค.ศ.2015 และยืดหยุ่นให้สินค้าอ่อนไหวบางรายการภายใน ค.ศ.2018²⁶

²⁶ ASEAN Secretariat. (2011). *ASEAN Economic Community Factbook*, p. 3; The World Bank. (2010). *World Bank East Asia and Pacific Economic Update 2010, Volume 1: Emerging Stronger from the Crisis*.

ทั้งนี้ ในกรณีของการลดและยกเลิกภาษีศุลกากรขาเข้าตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ใน AEC Blueprint ถือว่าประเทศสมาชิกอาเซียนประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง กล่าวคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ มีจำนวนรายการสินค้าที่ต้องเสียภาษีขาเข้าทั้งหมด (tariff lines) ที่ลดภาษีศุลกากรเหลือร้อยละ 0 มากกว่าจำนวนสินค้าในบัญชีลดภาษี (Inclusion list: IL) ซึ่งถูกกำหนดไว้ในตารางเวลาที่กำหนดให้ปลอดจากการเสียภาษีศุลกากรขาเข้าใน ค.ศ.2010 ซึ่งแสดงว่าประเทศสมาชิกเหล่านี้ไม่เพียงปฏิบัติตามตารางเวลาของการลดภาษีศุลกากรที่ระบุไว้ใน AEC Blueprint แต่ยังสามารถเปิดเสรีไปมากกว่าที่ระบุไว้ในตารางที่กำหนดไว้อีกด้วย²⁷

นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.2010 ประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศดำเนินการจัดภาษีศุลกากรรวมทั้งสิ้น 7,881 รายการของจำนวนรายการสินค้าที่อยู่ในรายการลดภาษีทั้งหมด ทำให้จำนวนรายการสินค้าที่อยู่ในรายการลดภาษีทั้งหมดที่มีภาษีร้อยละ 0 มีรวมกันทั้งหมด 54,467 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 99.65 ของรายการสินค้าที่อยู่ในรายการลดภาษีทั้งหมดตามข้อกำหนดให้มีการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (Common Effective Preferential Tariff: CEPT AFTA) ส่วนกลุ่มประเทศ CLMV ก็มีรายการสินค้าเพิ่มขึ้นในรายการลดภาษีทั้งหมด 2,003 รายการ ที่ได้ทำการลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ทำให้จำนวนของรายการสินค้าที่อยู่ในรายการลดภาษีทั้งหมดมี 34,691 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 98.96²⁸

การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามความตกลงต่างๆ ที่มีผลผลักดันการค้าภายในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (intra-ASEAN trade) ให้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนให้ขยายตัวสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods: ATIGA) ซึ่งถูกนำมาใช้แทนที่ความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (CEPT AFTA) เมื่อ ค.ศ.2010 เป็นความตกลงที่มุ่งขจัดภาษีศุลกากรขาเข้า และมาตรการทางการค้าที่มีใช้ภาษี (non-tariff measures: NTMs) และทำให้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin: ROO) สามารถนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น โดยมีการประเมินว่าเมื่ออาเซียนได้บูรณาการจนภาษีศุลกากรลดเหลือร้อยละ 0 จะสามารถเพิ่ม GDP ของอาเซียนได้อย่างน้อยร้อยละ 10 และสามารถลดต้นทุนการดำเนินงาน (operational costs) ได้ถึงร้อยละ 20²⁹

เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของการค้าขายภายในกลุ่มต่อการค้าต่างประเทศทั้งหมดของประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่า มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากระดับร้อยละ 22 ใน ค.ศ.2000 มาเป็นร้อยละ 25 ใน ค.ศ.2011 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระหว่าง ค.ศ.2009-2011 การค้าภายในกลุ่มอาเซียนมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากใน ค.ศ.2009 มีมูลค่าทั้งหมด 376,207 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมูลค่าการส่งออก 199.6 พันล้านเหรียญสหรัฐ และมูลค่าการนำเข้าสินค้าระหว่างกัน

²⁷ Kartika, Pratiwi and Atje Raymond. (2013). *Towards AEC 2015: Free Flow of Goods within ASEAN*, p. 32.

²⁸ ASEAN Secretariat (2011), *ibid*, p. 3.; The World Bank, *ibid*, p. 31.

²⁹ McKinsey and Company, *ASEAN Competitiveness Study: Final Report* (2003) as cited in Chia Siow Yue. (June 2011). *Association of Southeast Asian Nations Economic Integration: Developments and Challenges*.

176.6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ใน ค.ศ.2010 มีมูลค่าทั้งหมด 519,805 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยมีมูลค่าการส่งออก 268 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และมูลค่าการนำเข้าสินค้าระหว่างกัน 251.8 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และใน ค.ศ.2011 มีมูลค่าทั้งหมด 598,242 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยมีมูลค่าการส่งออก 327.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และมูลค่าการนำเข้าสินค้าระหว่างกัน 270.7 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ³⁰

นอกจาก AEC จะช่วยขยายการค้าของอาเซียนแล้ว เพื่อให้บรรลุถึงการเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน AEC Blueprint อาเซียนได้ดำเนินการเพื่อบูรณาการระบบเศรษฐกิจของอาเซียนเข้ากับระบบเศรษฐกิจภายนอกภูมิภาค ซึ่งจะเป็นการขยายตลาดเสรีให้กว้างขวางขึ้น เป้าหมายนี้จะส่งผลให้มีการทำการค้าเพิ่มขึ้นและเพิ่มผลประโยชน์ให้กับประเทศสมาชิกอาเซียน และยกระดับบทบาทการเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในระบบเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งการเป็นตลาดเดียวกัน จะเป็นโอกาสให้สร้างผลประโยชน์จากความร่วมมือกับเขตการค้าเสรีอื่นๆ (ASEAN plus FTAs) ซึ่งได้มีการริเริ่มที่สำคัญคือ “ความตกลงการค้าเสรีที่อาเซียนทำกับคู่เจรจา + 1” (ASEAN Plus One Free Trade Agreements-FTAs) รวมทั้ง อาเซียนยังเล่นบทบาทในฐานะ “ผู้สร้างการเชื่อมต่อ” (bridge builder) กับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก โดยขับเคลื่อนกรอบความร่วมมืออาเซียนกับประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เรียกว่า “อาเซียน + 3” และการขยายกรอบความร่วมมือไปสู่ “อาเซียน + 6” หรือ “การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก” (East Asia Summit) ซึ่งมี 16 ประเทศที่เข้าร่วม ได้แก่ อาเซียน 10 ประเทศกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์³¹

นอกจากนั้น อาเซียนได้ริเริ่มขยายการบูรณาการในภูมิภาค โดยการจัดทำความตกลงการค้าเสรีร่วมกันเป็นฉบับเดียว เรียกว่า “ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค” (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ซึ่งได้รับความเห็นชอบในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 19 เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.2011 RCEP เป็นการรวมประเทศคู่ภาคี

³⁰ Ong Keng Yong. (2012). *ASEAN Economic Integration: Perspective from Singapore*, p. 133; Basu Das, Sanchita. (2013). *Progress and Impediments towards an ASEAN Economic Community*, pp. 15-16.

³¹ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (มปป). *การค้าบริการในเวทีอาเซียน*, น. 1.; สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, เสาวรัช รัตนคำฟู, สุนทร ตันมันทอง และพลอย ธรรมาภิรานนท์. (2555). *ประเทศไทยในกระแส AEC: มายาคติ ความเป็นจริง โอกาสและความท้าทาย*, น. 35.

สรุป

การพิจารณาถึงการบูรณาการทางเศรษฐกิจไปสู่ AEC ทำให้เห็นถึงบทบาทของอาเซียนในฐานะที่เป็นสถาบันระหว่างประเทศ ที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาอาเซียนกลายเป็นเวทีของการแสวงหาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าความร่วมมือทางการเมืองในรูปแบบเดิมๆ ก่อนการสิ้นสุดของโลกยุคสงครามเย็น และก่อนการมาถึงของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งที่ผ่านมานักวิชาการส่วนใหญ่มักจะมองว่าอาเซียนมีอัตลักษณ์ในด้าน “วิถีอาเซียน” (ASEAN Way) ที่ให้ความสำคัญกับฉันทามติ (consensus) การไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกอื่น และการบังคับที่เป็นไปตามความสมัครใจของการตัดสินใจในระดับภูมิภาค แต่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมใหม่ และบริบททางเศรษฐกิจการเมืองในปัจจุบัน อาเซียนเป็นสถาบันระหว่างประเทศที่มีบทบาทเข้มแข็งมากขึ้นในการบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยมีแรงสนับสนุนและเติมพลังด้วยความอยู่รอดของรัฐสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ

ในความตกลงการค้าเสรีอาเซียน + 1 ใน 5 ฉบับ กับ 6 ประเทศ คือ อาเซียน – จีน, อาเซียน – ญี่ปุ่น, อาเซียน – เกาหลี, อาเซียน – อินเดีย และอาเซียน – ออสเตรเลีย – นิวซีแลนด์ ซึ่ง RCEP ที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลางนี้ จะมีประชากรรวมกันถึง 3,358 ล้านคน และมี GDP รวมกันได้ 16,761 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (ข้อมูล ค.ศ.2011) ถือว่ามีการขยายตัวของตลาดเพิ่มขึ้นไปอีก และ RCEP จะกลายเป็นเขตการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในโลก โดยมีเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้ความตกลง RCEP เป็นความตกลงที่มีความร่วมมือทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นทางการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน ซึ่งอาเซียนได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแนวทางการเจรจาในด้านการค้าสินค้า ด้านการค้าบริการ และด้านการลงทุน โดยวางกรอบเวลาเบื้องต้นสำหรับดำเนินการเจรจาไว้ในช่วง ค.ศ. 2013-2015

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (มปป). *การค้าบริการในเวทีอาเซียน. จุลสารร่วมสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC FOCUS*, 2(13).
- กองบรรณาธิการประชาชาติธุรกิจ. (2535). *อาฟต้าการค้าใหม่ “อาเซียน”: เบื้องหลังที่มาของเขตการค้าเสรีพร้อม ภัยทางทิศทางแข่งขันสินค้าอุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ: ประชาชาติธุรกิจ.
- โคริน เพ็องเกษม. (2548). *แนวคิดและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย. (2546). *บทบาทของอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็น: วิเคราะห์กรณีการปรับแก้ความร่วมมืออาเซียน ศึกษากรณีการก่อตั้ง ARF และ AFTA*. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภัศร์ เทพชาตรี. (มกราคม-เมษายน 2552). ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ: สำนักสังนิยม.

รัฐศาสตร์สาร, 30, 180-202.

ยุทธศักดิ์ คณาสวัสดิ์. (มีนาคม 2555). ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โอกาสและความท้าทาย. วารสารส่งเสริม

การลงทุน, 23(3), 6-13.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, เสาวรัจ รัตนคำฟู, สุนทร ต้นมันทอง และพลอย ธรรมาภิรานนท์. (2555). ประเทศไทย

ในกระแส AEC: มายาคติ ความเป็นจริง โอกาสและความท้าทาย. การสัมมนาวิชาการประจำปี 2555

“ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: มายาคติ ความเป็นจริง โอกาสและความท้าทาย” (ASEAN Economic

Community: Myths, Reality, Potentials and Challenges). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อ

การพัฒนาประเทศไทย.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2544). การเมืองการปกครองไทยหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น 1989. เอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียงใต้: การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น. สีดา สอนศรี (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2550). พิมพ์เขียวเพื่อการจัดตั้งประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint). นนทบุรี: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.

ASEAN. (n.a). Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN

Community by 2015. Retrieved June 27, 2013, from <http://www.asean.org/news/item/cebu-declaration-on-the-acceleration-of-the-establishment-of-an-asean-community-by-2015>.

ASEAN Secretariat. (1978). 10 Years ASEAN. Jakarta: ASEAN Secretariat.

_____. (January 2008). ASEAN Economic Community Blueprint. Jakarta: ASEAN Secretariat.

_____. (2011). ASEAN Economic Community Factbook. Jakarta: ASEAN Secretariat.

_____. (2011). ASEAN Community in Figures 2010. Jakarta: ASEAN Secretariat.

_____. (2012). ASEAN Community in Figures 2011. Jakarta: ASEAN Secretariat.

_____. (2013). ASEAN Community in Figures 2012. Jakarta: ASEAN Secretariat.

_____. 2013. ASEAN Investment Report 2012: The Changing FDI Landscape. Jakarta: ASEAN

Secretariat.

_____. (n.a). ASEAN Vision 2020. Retrieved January 17, 2013, from <http://www.asean.org/news/item/asean-vision-2020>.

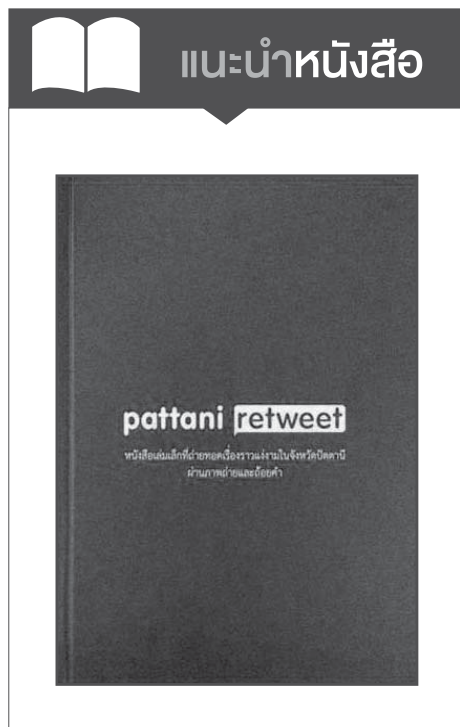
Balassa, Bella. (1961). The Theory of Economic Integration. Illinois: Richard D. Irwin.

Basu Das, Sanchita. (2013). Assessing the Progress and Impediments towards an ASEAN Economic

Community. ASEAN Economic Community Scorecard: Performance and Perception.

pp. 1-19. Edited by Basu Das, Sanchita. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

- Castro, Amado A. (1981). Economic Cooperation and the Development of an ASEAN Culture. **ASEAN: Identity, Development & Culture**. pp. 226-244. Edited by Anand, Ram Prakash and Quisumbing, Purificacion V. The Philippines: University of the Philippines Law Center & East-West Center Culture Learning Institute.
- Chia Siow Yue. (June 2011). Association of Southeast Asian Nations Economic Integration: Developments and Challenges. **Asian Economic Policy Review**, 6, 43-63.
- Cohn, Theodore H. (2012). Chapter 8: Regionalism and the Global Trade Regime. **Global Political Economy: Theory and Practice**. pp. 209-248. 6th ed. New York: Longman.
- DeRosa, Dean A. (1995). **Regional Trading Arrangements among Developing Countries: the ASEAN Example**. Washington D.C.: International Food Policy Research Institute.
- Hew, Denis. (2007). Introduction: Brick by Brick -The Building of an ASEAN Economic Community. **Brick by Brick: The Building of an ASEAN Economic Community**. pp. 1-12. Edited by Hew, Denis. Pasir Panjang: ISEAS Publishing.
- Harvey, D. (2005). **A Brief History of Neoliberalism**. Oxford: Oxford University Press.
- Jackson, Robert, and Sorensen, Georg. 2003. International Political Economy (IPE): Classical Theories. **Introduction to International Relations: Theories and Approaches**. pp. 175-194. Edited by Jackson, Robert and Sorensen, Georg. New York: Oxford University Press.

Pattani retweet

หนังสือประเภทนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “คำเคียงภาพ” รวบรวมภาพถ่ายและกรอกรคำเกี่ยวกับปัตตานีฝีมือนักศึกษาจากคณะต่างๆ เช่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร เป็นต้น เป็นหนังสือที่เป็นผลผลิตของโครงการ “ปัตตานี รีทวิต” ที่อำนวยการโครงการโดย ดร.บดีนทร์ เวลาเตะ ถ่ายทอดเรื่องราวของปัตตานีผ่านภาพถ่ายและคำประกอบภาพสั้นๆ ที่ทีมงานระบุว่าชื่อหนังสือเป็นแรงบันดาลใจมาจากโปรแกรมสื่อสังคมอย่าง “ทวิตเตอร์” ที่น่าสนใจก็คือ ภาพเล่าเรื่องผ่านภาษาไทย มาเลย์ และอังกฤษ หลายภาพมีคำอธิบายความ บอกเล่าประวัติศาสตร์หรือฟื้นฟูให้ผู้อ่านได้รับรู้อีกด้วย รศ.ดร.ปริศรา ยืนแสน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระบุว่า หนังสือเล่มนี้เป็น การเรียนรู้เพื่อเข้าใจความเป็นตัวตนของแต่ละวัฒนธรรม หนังสือจะนำเสนอถึงความงดงาม สีสน และเสน่ห์ของผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ “แม้จะเป็นหนังสือเล็กๆ แต่ผมเชื่อมั่นว่ามันสร้างพลังอย่างมากต่อเยาวชนที่จัดทำเองและต่อสังคมโดยรวม”